

ГЛОБАЛЬНІ, НАЦІОНАЛЬНІ ТА РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Кузмішин Петер

Стаття присвячена ідентифікації головних макроекономічних показників у розвитку світової економіки в 2008-2009 роках. Виходячи з проєкції Міжнародного валютного фонду, предметом нашого зацікавлення є економічне зростання в 2010 р. у головних центрах глобального господарства і Словаччини, розвиток безробіття, інфляція, стан і розвиток публічних фінансів, світова торгівля, проблематика глобальної макроекономічної рівноваги та головна орієнтація господарської політики в контексті економічного пожевлення. Початок пожевлення в економіці Словаччини свідчить про порівняно сприятливі тенденції. У висновках статті підсумовуються головні результати аналітичної частини з наведенням прикладів можливого розвитку у вибраних центрах світової економіки.

Ключові слова: світова економіка, фінансова криза, економічна рецесія, макроекономічний розвиток, глобальна макроекономічна рівновага, господарська політика.

ВСТУП

Причини, прояви і наслідки фінансової кризи та економічної рецесії після 2008 р. стали предметом багатьох аналізів. Недавно від Європейського союзу надійшов документ ЄВРОПА 2020 „*Стратегія для забезпечення інтелекгентного, допустимого та інклюзивного зростання*”, а в Словаччині був докінчений великий документ „*Візія і стратегія розвитку словацького суспільства*”. Само собою зрозуміло, що обидва документи з різних аспектів займаються також і розвитком економіки та суспільства в глобальних, європейських та регіональних рамках. Наприклад, наведений словацький документ вважає розвиток протягом останніх приблизно двох років глобальною кризою, яка є результатом того, що суперечності між процесом збільшення капіталу за вартістю та його акумуляцією досягають критичної міри. Причини кризи концентруються до настирливих суперечностей цивілізації. Первісне значення та вирішальний вплив мають дві найважливіші суперечності: між економікою і людиною або суспільством і між економікою та природою або навколишнім середовищем.

Суперечність економіка – людина полягає в нерентабельній і недопустимій диспропорції між зростаючою продукцією багатства та дедалі поглиблюючою нерівномірністю його розподілу. Вона набула критичних розмірів не тільки в економічно розвинутих країнах, і країнах, що розвиваються, але й в багатьох найбільш економічно розвинутих країнах. Для ілюстрації наводимо: найбагатші 2 % населення володіють більше, ніж ½ світового багатства, в той час як бідна половина лише 1 %; прибутки 225 найбагатших людей дорівнюють прибуткам 2,7 мільярдів найбідніших (тобто 40 % населення світу); 358 найбагатших людей планети володіє таким самим мастком, як найбідніша половина людства; щорічний обсяг допомоги країнам, що розвиваються, у 7 разів менший, ніж щорічна сплата їх кредитів.

Суперечність економіка – природа або навколишнє середовище загрожує важливими наслідками. Багатократне підвищення інтенсивності граничного використання природних ресурсів, яке ігнорує екологічні затрати, в значній мірі суперечить раціональному господарюванню. Зростають наявні та приховані конфлікти й боротьба за оволодіння енергетичними та водними ресурсами або заселеними територіями. На переломі 80-х та 90-х років настав небезпечний поворот: починається надмірне використання біопотужності Землі, глобальне виробництво і споживання на 25 % перевищують репродукційну здатність планети, причому 1/5 населення споживає 90 % природних ресурсів [7].

Окремого місця вимагає дослідження екстремальної *тенденції заборгованості*, яка була можлива тільки в рамках надмірної експансії світових фінансових ринків, де дотеперішній характер глобалізації здійснюється найдинамічніше та де небезпечно порушується межа допустимості розвитку. Комбінація дерегуляції, лібералізації, можливості подолання обмеженості часу і простору за допомогою інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ) та інноваційної диверсифікації фінансових продуктів надзвичайно прискорила екстремальну асиметричну експансію фінансових ринків. У 1995 – 2005 роках світовий ВВП зріс на 52 %, але капіталізація на біржах – майже на 400 %. Якщо на початку 80-х років 20 століття щорічний обсяг фінансових операцій коливався від 1 до 1,5 мільярдів доларів, то сьогодні щодня реалізуються операції обсягом у 1,5 – 2 мільярди доларів. Аналогічне співвідношення між щорічним світовим експортом та щорічним оборотом світових фінансових ринків підвищилось із співвідношення 1 : 12 більше, ніж у сто разів. Із 100 доларів, які протягом секунди поміняють власники, 98 не покрито виробничою діяльністю та послугами, але йдеться про різні форми спекулятивних віртуальних фінансових течій. Правда, глобалізація в певному розумінні сприяла ефективній алокації фінансових ресурсів, зменшенню трансакційних видатків та

комфорту операцій, але недопустимо збільшила асиметрію та відірваність фінансової сфери від реальної економіки, усунення її контрольних механізмів, зростаючі ризики криз та їх руйнівні наслідки в економіці.

При шуканні способів подолання впливу кризи, наприклад, в контексті Лондонського саміту G-20 рішення полягає у „перетворенні глобалізації” на основі загальносвітової системи правил для фінансових ринків, координованого використання ресурсів для поживлення економіки, допомоги країнам, що розвиваються і трансформуються, та більш уважного підходу до навколишнього середовища. Генеральний секретар ООН Пан Кі-мун та колишній віцепрезидент США Ал Горє підкреслюють, що синхронізована глобальна рецесія вимагає глобальної відповіді. Вона мала б концентруватись на застосуванні *нової глобальної економіки, реформи світового фінансового ринку та на комплект політик, спрямованих на подолання бідності* [7].

Методологія статті була обумовлена вибором теми статті і формулюванням проблеми. Йдеться передусім про придбання, вибір та опрацювання інформації, системний аналіз, статистичну компарацію і синтез на базі актуальних ресурсів із середовища Міжнародного валютного фонду, OECD, Комісії ЄС, Європейського центрального банку, Економічного інституту Словацької академії наук. Мета статті – на основі вибраних макроекономічних індикаторів ідентифікувати вплив глобальної кризи та вказати на деякі причини, а також вихід з неї. У висновках узагальнюємо головні результати, до яких ми дійшли, виходячи з формулювання теми.

1 ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК НА ПРИКЛАДІ ВАЛОВОГО ВНУТРІШНЬОГО ПРОДУКТУ

У розвитку світової економіки (СВ) у 2008 – 2009 роках у всіх країнах виникла криза фінансової системи та економічної рецесії. Щодо глибини і наслідків це була найглибша рецесія за період після 2-ї світової війни. Особливо складним був період 4-о кварталу 2008 р. та перша половина 2009 р. Щодо галузевої структури, то відбулося найбільше падіння промислового виробництва та торгівлі. Загальну картину розвитку СВ в досліджуваній період наводить Міжнародний валютний фонд у документі „*Світові*

господарські перспективи“.^[1] Згідно з цим документом, у країнах ЄС-27 валовий внутрішній продукт (ВВП) протягом року зменшився на 4,8 %, а на 4,9 % у другій півріччі 2009 р. Найпомітніше падіння відбулося в прибалтійських країнах (зменшення в 1-у кварталі 2009 р. близько 15 %). У групі розвинутих економік зменшення ВВП в наведених кварталах протягом року відбулося в Японії – 8,4 % і 7,2 %, в Ірландії – 9,3 % і 7,3 %, в Німеччині – 6,7 % і 5,9 %, в США – 3,3 % та 3,9 %. З другого боку, економіки, що розвиваються, особливо Китай, Індія та країни ОПЕК утримали економічне зростання на доброму рівні. Наприклад, в Китаї мова йде про зростання ВВП в 2009 р. на 8,5 % з прогнозом у 2010 р. на 9 %, в Індії 5,4 % та 6,4 %. Проекція економічного зростання наведена в таблиці 1.

У 2010 р. передбачається помірне поживлення розвинутих економік – зростання ВВП на 1,3 %. В групі економік, що розвиваються, найшвидший розвиток буде в економіках азійських країн, що розвиваються, де ВВП має зрости у 2010 р. на 7,3 % у 2010 р. Більшість економік з групи економік, що розвиваються, диверсифікували експорт, зміцнили внутрішній попит та покращили інституціональне середовище. Це, разом з менш розвиненим фінансовим сектором, зумовило те, що наслідки фінансової кризи для реальної економіки не були такими інтенсивними. В Центральній та Східній Європі очікується рецесія з найпомітнішим перебігом в прибалтійських країнах та в Співдружності незалежних країн.

Прогнози більшості визначних світових інституцій (ММФ, OECD, ECFIN) сходяться на тому, що розвинуті економіки поступово виходять з рецесії, але одужання окремих країн буде довготривалим і нерівномірним. Побоювання викликає, наприклад, можливість послаблення факторів, які призвели до підтримки зростання економіки, якими є фінансові стимули та підтримка центральних банків, що може сповільнювати економічну активність. Визначними факторами економічного поживлення треба вважати розвиток попиту, і не лише попиту на споживання, але й розвиток циклу запасів, інвестиційну активність та ситуацію на ринку нерухомості. У випадку більш відкритих економік або економік, залежних від зовнішньої торгівлі, до цього додається розвиток в галузі зовнішнього попиту. Якщо брати до уваги те, що велике безробіття, мала міра зростання, повільне підвищення зарплати або вища схильність до економії сповільнюють особисте споживання, то можна очікувати, що поживлення попиту на споживання та інвестиції буде залежати від публічного споживання та зростання засобів.

Таблиця 1 Проекція економічного зростання МВФ (в %)

	2007	2008	2009	2010
ВВП - світ	5,2	3,0	-1,1	3,1
США	2,1	0,4	-2,7	1,5
ЄС	3,1	1,0	-4,2	0,5
Японія	2,3	-0,7	-5,4	1,9

Китай	13,0	9,0	8,5	9,0
Індія	9,4	7,3	5,4	6,4
Росія	8,1	5,6	-7,5	1,5
Розвинуті країни	2,7	0,6	-3,4	1,3
Країни, що розвиваються	8,3	6,0	1,7	5,1
Світова торгівля	7,3	3,0	-11,9	2,5

Джерело: IMF: World Economic Outlook, October 2009, с. 2

2 БЕЗРОБІТТЯ

Поєднання глобальної фінансової кризи з глибокою рецесією спричиняє те, що економічне зростання буде повільнішим і вимогливішим щодо часу. Ситуація комплікується високою мірою безробіття (таблиця 2) на ринку праці і з цим пов'язана втрата кваліфікації, значне зменшення інвестицій, яке призводить до зменшення засобів постійного капіталу та підвищення міри його зносу, а також загроза іновативній динаміці внаслідок зниження витрат на дослідження і розвиток.

Наслідки кризи безробіття мають не тільки економічні, але й соціальні аспекти. Зменшення безробіття призводить до зменшення попиту на робочу силу. Зменшення робочої сили і загальних прибутків домашніх господарств призводить до зниження споживання домашніх господарств та послаблює стимули економічного зростання, погіршує сплату боргів (особливо при гіпотеках) та погіршує ситуацію в господарюванні банків і на ринку нерухомості.

3 ІНФЛЯЦІЯ

Економічна рецесія і зниження економічної активності призвели до зниження попиту та цін на товари, особливо на нафту, продукти і сільськогосподарську сировину в 2-й половині 2008 р. та у 2009 р. У 2009 р. проявилась стабільність споживацьких цін, а міра інфляції в 2010 р. передбачається лише на 1,1 %. Передбачається, що зростання споживацьких цін в окремих економіках буде: в США 1,7 %, в Єврозоні 0,8 %, в Німеччині 0,2 %, в Чеській Республіці 1,1 %, у Словаччині 2,3 %.

4 ПУБЛІЧНІ ФІНАНСИ

Важливою проблемою і ризиком дальшого економічного розвитку вважається розвиток публічних фінансів (таблиця 4), який проявляється в значному зростанні урядового дефіциту та заборгованості. Супровідними явищами фінансової кризи та економічної рецесії було зниження податкових прибутків і зростання бюджетних витрат внаслідок безробіття та фіскальної стимуляції попиту. Нестача бюджетних коштів і падіння ВВП проявляється в значному зростанні публічної заборгованості, яка у багатьох країнах перевищить 100 % ВВП, наприклад, урядова заборгованість Японії досягне в 2010 р. згідно з МВФ 227 % ВВП, в США 93,6 %, в Єврозоні 86,3 % ВВП. Для країн ЄС МВФ передбачає дефіцит публічних фінансів -7,5 %, для Єврозони -6,6 %, причому збільшення дефіциту очікується в Чеській Республіці, Польщі та Болгарії, а послаблення – в Словаччині, в прибалтійських країнах та Румунії.

Таблиця 2 Міра безробіття у вибраних країнах (в %)

	2007	2008	2009	2010
США	4,6	7,6	9,9	10,1
Японія	3,8	4,0	5,4	6,1
Єврозона	7,5	7,6	9,9	11,7
Німеччина	8,4	7,4	8,0	10,7
Іспанія	8,3	11,3	18,2	20,2
Чеська Республіка	5,3	4,4	7,9	9,8
Словаччина	11,0	9,6	10,8	10,3

Джерело: IMF: World Economic Outlook, October 2009, с. 69

Таблиця 3. Зростання споживацьких цін (в %)

	2007	2008	2009	2010
США	2,9	3,8	-0,4	1,7
Японія	0,0	1,4	-1,1	-0,8
Єврозона	2,1	3,3	0,3	0,8
Німеччина	2,3	2,8	0,1	0,2
Чеська Республіка	2,9	6,3	1,0	1,1
Словаччина	2,7	4,6	1,5	2,3

Джерело: IMF: World Economic Outlook, October 2009, с. 69

Таблиця 4 Баланс публічних фінансів (в % ВВП)

	2007	2008	2009	2010
США	-2,8	-5,9	-12,5	-10,0
Японія	-2,5	-5,8	-10,5	-10,2
ЄС-27	-0,9	-2,3	-6,9	-7,5
Єврозона	-0,6	-1,8	-6,2	-6,6
Чеська Республіка	-0,6	-1,4	-6,0	-7,0
Словаччина	-1,9	-2,5	-5,3	-4,4
Німеччина	-0,5	-0,1	-4,2	-4,6

Джерело: IMF: World Economic Outlook, October 2009, с. 17, та с. 183

5 СВІТОВА ТОРГІВЛЯ

Найбільше послаблення світової торгівлі відбулося у першому півріччі 2009 р. Вартість експорту ЄС-27 у фізичному вираженні зменшилась у 4-у кварталі 2008 р. у порівнянні з однаковим періодом 2007 р. на 5,8 %. У вартісному вираженні в 1-у кварталі 2009 р. вона зменшилась на 15,7 %, у 2-у кварталі навіть на 16,8 %, і якщо слід мати на увазі, що свій вплив на цей стан мало зниження цін на експорт. Стабілізація настала наприкінці 2009 р. і світова торгівля мала б таким чином сприяти поступовому поживленню світової

торгівлі. Поворот очікується також в Німеччині, а в Японії зовнішня торгівля мала б мати нейтральний вплив на розвиток ВВП.

6 ГЛОБАЛЬНА МАКРОЕКОНОМІЧНА НЕРІВНОВАГА

В період експансії світової економіки посилилась глобальна макроекономічна нерівновага, існувала відносно достатня кількість вільних фінансових засобів, які уможливили погашувати дефіцити поточного рахунку одній групі країн за рахунок заощаджень іншої групи країн, однак це стало проблемою з точки зору критеріїв допустимого зростання. В докризовий період найбільшим приймачем закордонних збережень була економіка США, де, наприклад, у 2006 р. був дефіцит 6 % ВВП. З другого боку, найбільші надлишки мали Китай, Японія та країни ОРЕС. Таким чином найбільшим боржником світу стали США, найбільшим кредитором – Китай. Економічна рецесія 2008 – 2009 років послабила значну економічну нерівновагу. Розвиток у наступних роках буде обумовлений тим, яким є/буде вплив світової рецесії на експорт США, далі розвиток в галузі заощаджень домашніх господарств та зростання публічних фінансів. Багато джерел попоряджає про залежність зменшення глобальної нерівноваги від структури попиту. Країни з надлишком поточного рахунку мали б підвищити внутрішній попит, а країни, які виявляють дефіцит, мали б підтримувати експортну орієнтацію на основі структуральних реформ.

Таблиця 5 Сальдо поточного рахунку платіжного балансу

	2007	2008	2009	2010
США	-5,3	-4,7	-2,3	-2,4
Японія	4,9	3,2	1,4	1,9
Євросон а	0,5	-0,4	-1,1	-1,0
ОЕС	-1,3	-1,4	-0,9	-0,9

Джерело: OECD Economic Outlook, № 85, с. 39

Таблиця 6 Сальдо поточного рахунку (в мільярдах доларів США)

	2007	2008	2009	2010
США	-731	-673	-318	-343
Японія	213	157	69	94
Євросон а	55	-58	-132	-128
ОЕС	-522	-602	-366	-378
Китай	372	426	450	398

Джерело: OECD Economic Outlook, № 85, с. 39

7 РОЗВИТОК В ЕКОНОМІЦІ СЛОВАЧЧИНИ ТА МІРИ НА ПОДОЛАННЯ КРИЗИ

У Словаччині так само, як і в інших країнах, було вжито кілька заходів для усунення чи послаблення наслідків кризи. Йдеться передусім про такі:

- заходи уряду СР на послаблення наслідків глобальної фінансової кризи,
- концепція відновлення господарського зростання Словацької Республіки
- концепція управління припливом прямих закордонних інвестицій в контексті глобальної фінансової та економічної кризи,

- стратегія розвитку внутрішнього попиту як головної передумови стимуляції для майбутнього підприємницького середовища та засобу для вирішення наслідків глобальної світової рецесії.

З інших документів ще треба навести „Програму стабільності Словаччини на 2008 аж 2010 роки”, яка первісно пов'язана з членством СР в Господарській та валютній унії в рамках Європейського союзу. Зміст документу нав'язує на вказівки Європейської комісії, основою яких є „Специфікація пристосування „Пакту стабільності і зростання” і „Розпорядження щодо і змісту програм стабільності та

конвергенційних програм". У зв'язку з існуючою кризою у квітні 2009 р. наведений матеріал було скориговано на потребу стимуляції економіки, з одного боку, та збереження економічної стабільності та допустимості публічних фінансів, з боку другого.

У галузі фінансової стратегії було збільшено дефіцит бюджету самоврядування на 2009-2011 роки, який представляв нестачу прибутків внаслідок несприятливого економічного розвитку. Уряд СР відвів на фінансові антикризові міри суму 332 мільйони євр (0,5 % ВВП), причому намагався антикризовий фінансовий пакет компенсувати заощадженнями за рахунок видатків з бюджету. Фінансовий імпульс був зумовлений збільшенням використання фондів ЄС.

У валютній політиці розходилося про довготривалу допустимість інфляції, в галузі структуральних політик була схвалена „Програма модернізації Словаччини 21” та „Національна програма реформ СР на 2008 – 2010 роки”. Основним у цьому контексті є якість публічних фінансів, підвищення видатків на галузі, які забезпечують ріст продуктивності, – особливо освіту, дослідження і розвиток та інституціональну реформу.

Щодо підприємницького середовища, то мова йшла про прискорення реалізації публічних фінансів в галузі інфраструктури, економії енергії та енергетичної самодостатності, нижчі податки для працівників з нижчими прибутками, зменшення адміністративного навантаження фірм, спрощення процесу заснування підприємств, фінансового та юридичного посилення засобів Європейського інвестиційного банку, посилення послуг зайнятості і прискорення платежів підприємствам з боку держави. Відносно ринку були прийняті міри на утримання зайнятості й послаблення наслідків глобальної кризи для працівників і роботодавців. Дальший комплекс заходів на послаблення наслідків господарської кризи був спрямований головне на підтримку попиту, оскільки вирішення проблеми низького агрегатного попиту залежать від споживання та інвестицій.

Прогноз розвитку економіки СР на 2010 рік передбачає сприятливіші результати в порівнянні з планованими у вересні 2009 р. Згідно з макроекономічним прогнозом Міністерства фінансів СР зростання ВВП у 2010 р. становитиме 2,8 %, що є результатом позитивного розвитку зовнішнього середовища, поліпшення індикаторів економічного настрою та позитивні результати в 3-у кварталі 2010 р. в СР та в Єврозоні. Але погіршення очікується у розвитку ринку праці, що спричинить зменшення внутрішнього попиту. Зростання зайнятості економіка СР мала б досягти у 2011 р., де мали б проявитись також ефекти нових інвестиційних проєктів. Інфляція (НІСР) у 2010 р. має досягти 1,7 %. В торговельному балансі в 2010 р. очікується позитивне сальдо завдяки нижчому внутрішньому попиту. Загалом у розвитку економіки СР від початку 2010 р. спостерігаємо помірні риси стабілізації ситуації, індекс промислової продукції протягом року зріс, індикатори довіря досягли порівняно високого рівня. Ризиком майбутнього розвитку є незначне погіршення на ринку праці та стагнація у наданні кредитів. Вибрані показники прогнозу економіки СР наведені в таблиці 7.

Таблиця 7 Головні індикатори економіки СР (прогноз Міністерства фінансів СР)

Індикатор (%)	2008 ²	2009	2010	2011	2012	2013
ВВП, реальне зростання	6,2	-4,9	2,8	3,3	4,5	4,6
Споживання домашніх господарств	6,0	-0,4	-0,2	1,6	3,5	4,1
Інвестиції	1,8	-10,7	6,3	3,5	4,4	3,3
Експорт товарів і послуг	3,2	-16,0	4,6	7,5	8,6	8,8
Зайнятість	3,2	-2,5	-1,5	0,5	1,1	1,3
Міра безробіття	9,6	11,9	12,3	12,9	11,7	10,7
Номинальна зарплата	8,1	2,1	1,6	4,6	6,3	6,7
Реальна зарплата	3,3	0,5	-0,5	0,9	2,3	2,5
Інфляція, середнє річне, СРІ	4,6	1,6	2,1	3,7	3,9	4,1
Поточний рахунок, частка на ВВП	-7,0	-3,3	-3,5	-3,9	-3,4	-2,4

² Дійсність

Джерело: www.finance.gov.sk

ВИСНОВКИ

3.1 Напрямок економічної політики

Специфічний період наслідків фінансової та економічної кризи вимагає адекватних заходів з боку економічної політики. До загальних вимог належить вимога стабілізувати фінансову систему, перешкодити значному зниженню економічної активності, недопустимості високого безробіття і протекціоналізму в галузі зовнішньої торгівлі. Вимагається також міжнародна координація заходів та спільні дії, спрямовані на зміну в розвитку світової економіки.

Головна увага зосереджується на *оздоровлення фінансової системи*. Під час кризи банки зазнали великих втрат, а в багатьох випадках навіть краху. Погано функціонуючий міжбанківський ринок та обмеженість кредитної активності вимагали втручання урядів і центральних банків. Окремі заходи були спрямовані на стабілізацію фінансових ринків, особливо вирішення проблеми токсичних активів, надання необхідної ліквідності, нагромадження капіталу у важливих фінансових інституціях, захист збережень клієнтів, транспарентність, міжнародну координацію та підвищену відповідальність акціонерів і менеджменту. Вжиті заходи на захист банківської системи вимагали затрати величезних засобів, призначених для рекапіталізації банків. Мета втручання в цю галузь полягала у стабілізації фінансової системи, стимуляції міжбанківського ринку та відновленні довіри у фінансову систему і все це, разом узяті, у забезпеченні безперервного припливу кредитів до реальної економіки.

У більшості країн, які зазнали кризи, було прийнято стимуляційні пакети, величина бюджетних засобів у рамках фіскальної підтримки у 2009 р. для країн G-20 повинна була представляти 2 % ВВП, а у 2010 р. – 1,5 % ВВП. Досвід свідчить про те, що фіскальна стимуляція дієва короточасно і тільки за передумови, що вона своєчасна й не загрожуватиме довгостроковій стабільності публічних фінансів. Важливою є так само її орієнтація на максимальну підтримку попиту.

У галузі *валютної політики* використовується особливо відсоткова міра та деякі неконвенційні кроки. Процентні тарифи з боку центральних банків були знижені на мінімальний рівень, коливалися, наприклад, в діапазоні від 0 – 0,25 % в США, в Японії це становило 0,1 %. Європейський центральний банк знизив тарифи головних рефінансових операцій на 1 %. В галузі неконвенційних заходів, спрямованих на стимуляцію попиту, йшлося про три групи: *перша група* заходів центральними банками була орієнтована на більший доступ до ліквідності банківського сектору за стандартних умов, *друга група* заходів була спрямована на підвищення грошових засобів шляхом створення додаткових резервів, а *третья група* заходів – на прямих інтервенціях центральних банків на кредитному ринку з метою більшого надання кредитів.

В галузі *структуральної політики* предметом уваги буде елімінація впливу зростання циклічного безробіття на структуральне безробіття, яке знижує виробничу потужність економіки та загрожуватиме консолідації публічних фінансів. Конкретні заходи на ринку праці направлені на посилення попиту на працю, допомогу безробітним під час пошуку праці та рекапіталізації, а також на забезпечення відповідних прибутків групам, які найбільш постраждали від втрати праці. Слід пам'ятати також про координацію окремих парціальних питань політики, особливо щодо реформи фінансової системи, про підтримку потенціального зростання та зменшення макроекономічної нерівноваги.

Наслідки фінансової й економічної кризи виявились більшими, ніж передбачалось, також у підприємницькому середовищі. Тут надзвичайно несприятливо проявився поганий доступ до кредитів, причому негативні очікування підприємницької сфери проявились у значному занепаді інвестиційної активності. Знизився споживчий попит, а в міжнародних рамках зменшився експорт, який в попередніх проблемних періодах діяв як визначний фактор зростання.

3.1.3 Наступних висновків

1. Економіка країн Єврозони буде у 2010 р. зростати помірним темпом, процес поживлення буде нерівномірний. Стабільність цін утримається на середньостроковому горизонті і таким чином буде підтримувати купівельну силу домашніх господарств. Міра інфляції мала б залишитися меншою, ніж 2 %.

2. Поживлення наприкінці 2009 і початку 2010 років в Єврозоні базується на обороті в циклічному розвитку засобів, на поживленні експорту, на реалізованих макроекономічних стимулах та заходах, прийнятих для відновлення функціонування фінансової системи. Однак слід рахуватися з поступовим виснаженням цих стимулів.

3. Низька міра використання виробничих потужностей певний час буде затримувати інвестиційну активність, а міра безробіття в Єврозоні ще трохи збільшиться в порівнянні із сучасним станом, що сповільнить зростання споживання.

4. Серед ризиків сповільнення економічного зростання є побоювання, пов'язані з виразнішою або довгостроковішою дією негативного взаємного зворотного зв'язку між реальною економікою та фінансовим сектором, повторюваним підвищенням цін на нафту та інші продукти, із посиленням інтенсивних протекціоністичних тисків і можливістю несистемного коригування глобальної нерівноваги. Треба мати на увазі й те, що, зважаючи на потребу бюджетної консолідації в наступні роки, може відбутися також помітніше зростання непрямих податків і регульованих цін, ніж це очікується в сучасності.

5. Передбачається, що зростання кредитів в наступний період залишиться низьким. Йдеться про типові запізнення між оборотом в розвитку господарських активностей та оборотом у розвитку попиту на банківські кредити. З боку банків відбувається загальне ускладнення кредитних умов, банки в останні місяці

продовжують знижувати стан своїх загальних балансів. Їх головним завданням залишається змінити величину і структуру балансів та забезпечити доступ до кредитів нефінансовому сектору.

6. В галузі бюджетної політики багато країн Єврозони протистоять великій і значно зростаючій бюджетній нерівновазі. Це означає ризик у вигляді менш сприятливих середньострокових і довгострокових кредитних м'яч та нижчого рівня приватних інвестицій. Неминучим для цих країн є вжити конкретні заходи в рамках стратегії скасування підтримки та стратегій бюджетної консолідації на найближчий період.

7. В намаганні посилити допустиме зростання і створення робочих місць важливим завданням є прискорити структуральні реформи. На ринку товарів і послуг необхідно вжити заходи на підтримку конкуренції й інновації якраз в інтересі прискорення реструктуризації й інвестиційної активності та створення нових підприємницьких можливостей.

8. На ринку праці необхідно забезпечити відповідне нарахування зарплат, дієві стимули для мотивації працювати та достатньо гнучкий ринок праці з метою перешкодити більшому росту структурального безробіття в наступні роки.

9. Складовою частиною цих процесів є також відповідна реструктуризація банківського сектору. З погляду стійкості банків проти шокам вирішальними є якісні баланси, дієве керування ризиками і транспарентні чи стабільні торговельні моделі.

10. З інших центрів світової економіки очікується економічне зростання в США, якому мала б сприяти стабілізація умов на фінансових ринках і підтримка валютної і фінансової політики та оборот у циклі запасів. Умови на ринку праці несприятливі, а зменшення споживання може бути викликаним намаганням домашніх господарств знову зекономити і сплатити борг, нагромаджений в останні роки. В Японії підвищився реальний ВВП у 3-у кварталі 2009 р. на 1,2 %, темп зростання в наступний період мав би бути помірний, особливо завдяки експорту.

11. У країнах Азії, що розвиваються, у 3-у кварталі 2009 р. продовжувався процес поживлення, яке спиралося на макроекономічні стимули. Економічному зростанню сприяли фінансові кроки, спрямовані на підтримку, та експансивна валютна політика, повернення високих чистих припливів капіталу, сприятливий розвиток на ринках акцій і ринках нерухомості, так само сприятливою є тенденція в галузі створення робочих місць. Наприклад, річне зростання ВВП Китаю в 3-у кварталі 2009 р. становило 8,9 %, у першому півріччі 2009 р. це було 7,1 %. В Індії темп зростання реального ВВП протягом року в 3-у кварталі 2009 р. підвищився на 7,9 %.

12. Подальше покращання перспектив глобального господарства підтверджує також показник економічного клімату у світі (IFO), який у 4-у кварталі 2009 р. підвищився головне в Азії, меншою мірою в Західній Європі та Північній Америці. Збільшення цього показника можна вважати результатом сприятливіших очікувань у галузі господарського розвитку.

Štúdia je súčasťou riešenia úloh VEGA 1/0211/08 a 1/0630/10.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. EURÓPA 2020. Oznámenie Komisie KOM (2010) v konečnom znení.
2. Európska centrálna banka. Mesačný bulletin, december 2009. Можна знайти на: www.nbs.sk.
3. IMF: World Economic Outlook, October 2009
4. Hájek, M. Ekonomický výhled Mezinárodního měnového fondu pro Evropu do roku 2010. In: Bulletin CES VŠEM, Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, vydání 09/ročník 2009. ISSN 1801-1578.
5. Program stability Slovenska na roky 2008 až 2012. Bratislava: Ministerstvo financií, 2009. Можна знайти на: www.finance.gov.sk
6. Spěváček, V. Zlepšený výhled světové ekonomiky. In: Bulletin CES VŠEM, Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, vydání 09/ročník 2009. ISSN 1801-1578.
7. Vízia a stratégia rozvoja slovenskej spoločnosti. Bratislava: EÚ SAV, 2010. Можна знайти на: www.vlada.gov.sk
8. www.finance.gov.sk

Кузмішин Петер, доцент, інженер, доктор економічних наук, професор кафедри економічних теорій Економічного факультету Кошицького технічного університету, Словаччина, тел. ++ 421 55 602 3304,
e-mail: peter.kuzmisin@tuke.sk

[1]

IMF: World Economic Outlook, October 2009